

MEMLEKET EDEBİYATI VE ANADOLU ŞAİRİ FARUK NAFİZ ÇAMLİBEL

Bedri AYDOĞAN¹

Makale Bilgisi

DOI: 10.35379/cusosbil.1400910

Makale Geçmişi:

Geliş 05.12.2023

Kabul 27.12.2023

Anahtar Kelimeler:

Memleket Şiiri,

Anadolu Şiiri,

Faruk Nafiz.

ÖZ

Faruk Nafiz Çamlıbel, İstanbul'da doğmuş, orada eğitim görmüş, tıp fakültesini bitirmeden ayrılmış, gazeteciliğe başlamıştır. Bir yandan da edebiyat dünyasına girip şiirler yazmıştır. Piyes, roman, biyografi türlerinde eserler vermiştir. Sanatının ilk döneminde bireysel temalara ağırlık vermiş, doğa, aşk ve kadın şairi olarak tanınmıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında asker olmuş, Milli Mücadele yıllarında millî konuları işlemiştir. Anadolu'ya geçmek istemiş, ama Ankara'dan onay alamadığı için İnebolu'dan geri dönmüştür. 1922 yılında İleri gazetesinin muhabiri olarak Ankara'ya gelmiş, gazetecilik yanında öğretmenlik de yapmıştır. 1923 yılında Kayseri Lisesine edebiyat öğretmeni olarak atanmıştır. Ulukışla'dan Kayseri'ye yaptığı yolculuğu Han Duvarları şiirinde anlatan şair, bu şiiriyle büyük ün kazanmıştır. Bundan sonraki on yıllık dönemde şiirlerinde Anadolu coğrafyası ve insanını anlatmış, bir Anadolu şairi olmuştur. Bu şiirleriyle memleket edebiyatı çığırında yer almıştır. Hatta bu çığırın başlatıcısı olarak da kabul edilmiştir. Cumhuriyet ilkeleri ve getirdiği yenilikler, modern Türk toplumunun kuruluşu, devrimler onun şiirinde yerini almıştır. Öğrencisi Behçet Kemal Çağlar'la Onuncu Yıl Marşı'nın güftesini yazmıştır. Bu makalede onun memleket edebiyatı içindeki yeri, Anadolu şairi oluşu, Milli Mücadele ve Cumhuriyet döneminde yaptıkları ve yazdıkları değerlendirilecektir.

NATIONAL LITERATURE AND ANATOLIAN POET FARUK NAFİZ ÇAMLİBEL

Article Info

DOI: 10.35379/cusosbil.1400910

Article History:

Received 05.12.2023

Accepted 27.12.2023

Keywords:

Hometown Poetry,

Anatolian Poetry,

Faruk Nafiz.

ABSTRACT

Faruk Nafiz Çamlıbel was born in İstanbul, studied there, but left before graduating from medical school and started journalism. At the same time, he entered the world of literature and wrote poems. He wrote works in the genres of plays, novels and biographies. In the early period of his art, he focused on individual themes gaining recognition as a poet of nature, love and women. He became a soldier during the First World War and dealt with national issues during the War of Independence. He wanted to go to Anatolia, but he returned from İnebolu because he could not get approval from Ankara. He came to Ankara in 1922 and worked as a reporter for the İleri newspaper and took on the roles of both a teacher and a journalist. In 1923, he was appointed as a literature teacher at Kayseri High School. The poet, who described his journey from Ulukışla to Kayseri in his poem "Han Walls", gained great fame with this poem. Over the next decade, he described Anatolian geography and people in his poems and solidified his reputation as an Anatolian poet. He took part in the breakthrough of the country's literature with these poems. He has even been accepted as the initiator of this breakthrough. The principles of the Republic and the innovations it brought, the establishment of the modern Turkish society, and revolutions took their place in his poetry. He wrote the lyrics of the Tenth Year March collaborating with his student Behçet Kemal Çağlar. In this article, it will be evaluated his place in this era of the country's literature, his being an Anatolian poet, his actions and writings during the War of Independence and the Republic period.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, baydogan@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5450-551X

Alıntılanmak için/Cite as: Aydoğan, B. (2023). Memleket edebiyatı ve anadolu şairi Faruk Nafiz Çamlıbel. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 32 (3), 296-307.

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu devrinde edebiyatın kalbi, merkezde başkent İstanbul'da atmaktadır. Yazarlar genellikle İstanbul'da doğmuş, orada eğitim görmüş aydınlar arasından çıkar. Başka yerde doğanlar ise eğitim için İstanbul'a gelip orada yaşamlarını ve mesleklerini sürdürürler ve oradan ayrılmak istemezler. Dolayısıyla coğrafyaları daralır, en iyi bildikleri mekânları anlatırlar. Sarayın İstanbul'da olması, edebiyatı kontrol ettiği kadar desteklemesi de bunda etkili olmuştur. Kültür merkezleri ya Şam, Bağdat, Kahire, Selanik gibi büyük başka kentler ya da şehzadelerin yaşadıkları yerlerdi. Dolayısıyla edebiyat büyük merkezlerde hayat bulmuştur. Tanzimat'la birlikte durumda bazı değişiklikler olur. Edebiyat taşraya çıkar, köy ve kır yaşamı da edebiyatın ilgi alanına girer. Köyü anlatan ilk küçük roman Karabibik yazılır. Sonra bunun ilk olmadığı, daha önce yazılmış başka romanların da olduğu ortaya çıkar. Tanzimat sanatçısı biraz daha dışarı bakarken Servet-i Fünuncular iyice İstanbul'a sıkışır. Divan edebiyatının saray zümre, Servet-i Fünun'un bir salon edebiyatı olarak görülmesi ya da olmasının da bunda payı vardır. Aka Gündüz'ün şu sözleri Türk edebiyatındaki sıkışmanın güzel örneğidir:

“Muharrir Kasımpaşa'da oturur. Büyükada'nın öbür ucundaki köşkün penceresinde duran lepiska saçlı genç kızın gözlerinin tirşe renginde olduğunu farkına varır. Bizde hikaye ve roman kahramanları için hikmet-i Huda, Cibali, Aksaray, Edirnekapı, Şehremini gibi yerler yoktur. Onlar hiç bu semtlerde dolaşmazlar. Roman kahramanları pek kibar oldukları için ya Ada'da, Ayaspaşa'da veya İstanbul'da yeni teşekkül eden şık apartmanların bulunduğu semtte otururlar. Ada ve Ayaspaşa romancılarımız ve hikayecilerimiz arasında bir türlü paylaşılabilen iki yerdir.” (aktaran Öner, 1984, s. 26)

Edebiyatımızın taşrası İstanbul dışında her yerdir, ama Balkanlardan çekilince elde Anadolu kalmıştır. Bizi ilgilendiren taşra artık Anadolu'dur. Edebiyatın Anadolu'ya açılması kolay olmamıştır. Tanzimat'ın azıcık araladığı kapı Birinci Dünya Savaşı, mütareke ve Kurtuluş Savaşıyla epey açılmıştır. Sanatçıların bir kısmı bu yıllarda Anadolu'ya geçmişler ve mücadelede aktif rol almışlardır.

Anadolu'ya açılışa 1911-1923 arası oluşan Milli Edebiyat dönemi de etkili olmuştur. Bu edebiyatın ilkeleri ve sanata bakışı bu sonucu doğurur. Bu edebiyatın temeli millî ve yerli konuları işlemek, tüm coğrafyayı yansıtmak, sade Türkçe ile halka seslenmeye dayanır. Bu ilkeler zaten sözü edilen açılışı gerekli kılmaktadır.

Tam açılış ise Cumhuriyet'le olmuştur. Artık başkent Ankara yeni kültür merkezi olma yolundadır. Bazı sanatçılar görevleri gereği Anadolu'yu tanımış ve tanıtmışlardır. Bunların başında öğretmen sanatçılar gelmektedir. Cumhuriyet öncesi mütareke yıllarında, Cumhuriyet'in ilk on yılında bu yazarlar Anadolu gerçeğini ortaya koymuşlardır. Anadolu'nun ilk gerçeği, Anadolu konusunda yapılacak ilk belirleme “bilinmezlik”tir. Anadolu genel olarak İstanbul ve aydınlar için bir meçhuldür. Çünkü bakılmamıştır, çünkü görülmemiştir dolayısıyla tanınmaz ve bilinmez. Fark edilen Anadolu'nun tanınırlığı 1940'lara doğru artmıştır. Bunda da köy enstitülerinin kurulması, köy çocuklarının öğretmen ve yazar olmaları etkilidir. Onların yazdıklarıyla bir köy edebiyatı da doğmuştur.

Anadolu denince elbette akla köy gelir. Çünkü Türkiye nüfusunun büyük kısmı köylü, çiftçidir ve köyde yaşamaktadır. Tanzimat döneminde köye bir ilgi olmuştur. İlk köy romanının Nabizade Nazım'ın 1890'da basılan Karabibik'i olduğu söylenmiştir. Yapılan yeni araştırmalar, Ahmet Mithat'ın 1876'da yazdığı Bir Gerçek Hikaye'nin, Karabibik'e göre daha sınırlı da olsa köy yaşamını anlattığını ortaya koyar. Ahmet Mithat, 1885'te yayımladığı Bahtiyarlık romanında köy konusunu daha geniş olarak işler. Mizancı Murad'ın 1890'da yayımlanan Turfanda mı yoksa Turfa mı romanı da köyü konu alır. Ebubekir Hazım Tepeyran'ın Küçük Paşası (1910), Refik Halit Karay'ın Memleket Hikayeleri (1919), Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu (1922) ve Yeşil Gecesi (1928), Halide Edip Adıvar'ın Vurun Kahpeyesi (1922), Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yaban'ı (1932), edebiyatımızın köyü işleyen romanları arasında yer alırlar. Reşat Nuri romanlarının çoğu Anadolu'da geçer (Kavcar, 1982, s. 34-42).

Anadolu denince köyün akla geldiği ifade edilmişti. Roman kahramanları ilk romanlarda genellikle İstanbulludur. Çeşitli neden ve maksatlarla Anadolu'ya, köye giderler. Köy hakkında bilgileri yoktur ve zihinlerindeki köy imajı farklıdır. Hatta bu imaj Batı'dan, romanlardan, okuyup duyduklarından gelen bir imajdır. Çalıkuşu'nun İstanbullu Feridesinin gözündeki köy imajı şöyledir:

“Köy deyince gözümün önüne, yeşillikler arasında eski Boğaziçi yalılarında güvercinliklere benzeyen sevimli, şen manzaralı kulübeler gelirdi. Halbuki bu evler, çökmeğe yüz tutmuş, simsiyah viraneliklerdi.” (Güntekin, Çalıkuşu, 1977, s. 171).

Yaban romanı kahramanı Ahmet Celal, gördüğü bir Batı Anadolu köyünden yola çıkarak düşlediği köyü aktarır:

“Oysa ben, Batı Anadolu'da ne güzel, ne yeşil bostanlar görmüştüm. Ortalarında bir dolaplı kuyu vardı. Gözleri bağlı bir hayvan, durmadan bu dolabı çevirir. Ortadaki çikrik, kâh bir çocuk gülmesine, kâh bir kadın hıçkırığına

benzer sesler çıkarır. Sıra sıra demir kovalardan sular boşanır, dolar. Vakit, bir yaz akşamıdır. Kavak ağaçlarında ağustosböceklerinin sesi, henüz dinmemiştir. Kuyunun dört bir tarafından, düz uzun, küçük toprak kanallar, serin ve berrak suyu sarışın marul tarlalarına doğru götürür.

Elinde ufak bir çapa ile, bir adam, bu kanalların çizdiği geniş dörtgenler arasında gûya, bir tabiat mezhebinin ibadetini yapıyormuş gibi yavaşça eğilip kalkar, durur, çömelir. Ve siz, bir asma çardağının altında, bu alemin rehavetli bir seyircisisinizdir.

Havada sulanmış toprak kokuyordur.

İşte, son zamanlar, bu benim biricik hülyamdı.” (Karaosmanoğlu, Yaban, 1983, s. 48)

Bu betimleme, gördüğü bir köyden yola çıkılarak yapılmış olsa da Anadolu köyünün gerçek durumunu yansıtmaz. Arada böyle köyler olabilir, ama Yaban’da Ahmet Celal bambaşka ve bu betimlemedekinin tersi bir köyle karşılaşır ve onu anlatır. Roman kahramanları Anadolu köyünü bilmez, ama köy denince zihinlerinde daha çok romanlardan, kartpostallardan, gazetelerden görüp tanıdıkları bizim için romantik İsviçre köyleri canlanır.

Anadolu insanı hakkında bildikleri de sınırlıdır ve onları da tanımadıkları gerçektir. Bilgileri muhtemelen kulaktan ya da kitaptandır. Bu durumu Feride’nin sözleri açıklıyor.

“Kimbilir gideceğim yerler ne kadar güzeldir. Ben Arabistan’ı hayal meyal biliyorum. Anadolu oradan daha güzelmiş. Oradaki insanlar hiç buradakiler gibi değilmiş. Onlar menfaat nedir bilmezlermiş. Kendileri fakir imiş. Fakat gönülleri öyle zengin, öyle zenginmiş ki, hiç birisi değil fakir bir akraba çocuğuna, hatta düşmanına ettiği iyiliği başına kakmazmış. Orada küçük bir mektebim olacak. Onu baştanbaşa çiçeklerle donatacağım.” (Güntekin, Çalığı, s. 127)

Feride, öğrencilerini çocuğu olarak görmektedir, kendisine abla dedirtecek, fakirlerine önlük dikip çorap örecektir. Fakat karşılaştığı gerçek bu değildir. Mektebi ahırdan bozularak zeminine tahta döşenmiş, küçük delikler genişletilip pencereye çevrilerek çerçeve cam takılmış, duvarları ocak karası bir yerdir. Kapının yanındaki yemlik kaldırılmamış, üzerine tahta kapak çakılarak dolaba dönüştürülmüştür. Dönem romanlarında Anadolu’nun gerçek yüzünü gösteren tablolar sınırsızdır. Anadolu yokluklar, hastalıklar, imkânsızlıklarla dolu bir yerdir.

Şiirde Anadolu

Edebiyatımızın Anadolu’ya açılışının geç olduğu buraya kadar kısaca açıklandı. Aynı durum şiir için de geçerlidir. Halk şairlerini dışarıda tutarsak yeni ve yazılı şiirin de taşraya açılışı geç olmuştur. Bu yolda ilk adım Mehmet Emin Yurdakul’dan gelir. O 1897 Türk - Yunan Savaşı sırasında mekânı taşraya, kısmen o coğrafyaya açmıştır. Bu savaş sırasında yazdığı şiirlerini Türkçe Şiirler kitabında topladı. Bu şiirlerde kişiler halk çocukları, askerlerdir. Önemli kısmı Anadolu’dan gelmişlerdir. Bunun dışındaki şiirleri ve kitaplarında Anadolu ve Anadolu insanı genişçe yer alır. Anadolu şiiri bunun en etkili örneğidir. Anadolu’ya romantik bir gözle bakmaz, Anadolu kadının çilesini anlatır. İdareyi eleştirdiği gibi sorumlu da tutar. Anadolu’nun sert, katı, acı, kanatıcı gerçeği bu şiirde tüm çıplaklığıyla yer alır. Mehmet Emin şiire bir Anadolu betimlemesiyle başlar, sonra okuru bir kadınla karşılaştırır. Anadolu’da yürüyen kişi, şairin kendisi olarak düşünülebilir, kadınla söyleşir. Kadın ona Anadolu gerçeğini anlatır:

“-Ne o bacı?

-Ot yiyoruz, n’olacak!...

-Tarlan yok mu?

-Ne öküz var, ne toprak

Bugüne dek ırgat gibi didindim;

Çifte gittim, ekin biçtim, geçindim.

Bundan sonra...

-Kocan nerde?

-Ben dulum;

Kocam şehid, bir ninem var, bir oğlum.

-Soyun sopun?

- Onlar dahi hep yoksul!

Âh efendi, bize karşı İstanbul

Neden böyle bir sert, yalçın taş gibi?

Taşraların hayvanlık mı nasîbi? ” (Akyüz, 1986, s. 517-518)

Bu kadın tam bir Anadolu kadını, yoksul, başında eski püskü peştamal, koltuğunda yamalı boş bir çuval, ırgat gibi çalışan, yaşlı, derisi çatlak, bağı kapkara, elindeki nasırı yara olmuş biridir. Eşi şehit olmuş dul kadının

geçimini sağlamak zorunda olduğu bir oğlu bir annesi vardır. Başka kimsesi yoktur. Tarlası, öküzü olmayan, ırgatlık yaparak geçinen bir kadındır. İstanbul dediği idare, taşralıları, Anadolu köylüsünü hayvanla bir tutacak kadar ilgisizdir. Kadın ve dolaylı olarak şair, idareyi sertçe eleştirir. Kadının evinde huzurla yaşayacak anne, aziz bir yoldaş olduğunu söyler; ama toplumun ve idarenin bunu görmediği, onu hayvanla eş tuttuğu, hor gördüğü, garip, yoksul bıraktığı noktasında eleştirir. Bu sıfatların hepsi şaire aittir.

Mehmet Emin'in dışında birçok şairin Anadolu'ya romantik baktığını söyleyebiliriz. Doğası güzel, toprağı verimli, insanları iyidir. Örneğin Rıza Tevfik Bölükbaşı, aynı başlığı taşıyan şiirinde şöyle bir Anadolu sunar:

“Ormanında türlü kuşlar ötüşür,
Çayırında gürbüz koçlar itişir;
Tarlasında altın başak yetişir,
Gölgesinde gam dağıtır o eller!..” (Akyüz, 1986, s. 485)

Mehmet Faruk Görtunca'nın bestelenen Anadolu şiiri aynı romantik bakışı yansıtan başta sona bir Anadolu güzellemesidir.

“Sen ne güzel bulursun
Gezsen Anadolu'yu
Dertlerden kurtulursun
Gezsen Anadolu'yu” (Saltık, 2010, s. 344)

Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Hatta bir moda gibi Anadolu başlıklı ya da önüne arkasına başka sözcükler eklenerek tamlamalı adı olan pek çok şiir yazılmıştır. Hececi şairlerde de böyle örnekler vardır. Orhan Seyfi Orhon'un Anadolu Toprağı ile Halit Fahri Ozansoy'un Anadolu Akşamı başlıklı şiirleri bunlara birer örnek oluşturur. “Bütün bunlara ek olarak Türk köyü ve köylüsü şiire somut bir varlık olarak girer. Faruk Nafiz, Türk köyü ve köylüsünü tasvir ederken Anadolu manzaraları çizer” (Doğramacıoğlu, 2012, s.1042).Yine Ahmet Kutsi Tecer'in Orda Bir Köy Var Uzakta şiirindeki köy, gezilmeyen tozulmayan bir köydür, ama bizim köyümüzdür ve candan sevilir.

Faruk Nafiz Çamlıbel'de Anadolu

Hececi bir şair olan Faruk Nafiz Çamlıbel'i tam bir Anadolu şairi sayabiliriz. Han Duvarları şiiriyle o Anadolu'nun kapısından içeri girer. Önemli şiir eleştirmeni Mehmet H. Doğan “Yeni Şiirde Açılımlar” yazısında “Beş Hececilerden belki yalnızca Faruk Nafiz Çamlıbel'in, belki yalnızca Han Duvarları şiiri zamanı aşip bugüne gelebilmiştir.” demesi dikkate değer. (Edebiyatçılar Derneği Yayınları 15, 1998, s. 86).

Faruk Nafiz, Millî Mücadelenin ilk günlerinde 1919'da bazı arkadaşlarıyla Anadolu'ya geçmek istemiş ve İnebolu'ya gelmiştir. O dönemde herkes Anadolu'ya geçemiyor, izin gerekiyordu. Yapılan araştırma sonucunda onay alanlar Anadolu'ya geçebiliyordu. Faruk Nafiz'e bu izin çıkmadığı için Anadolu'ya geçememiştir. Faruk Nafiz 1922 yılının sonunda İleri gazetesinin muhabiri olarak Anadolu'ya geçer. Yenigün gazetesinde de yazarlık yapar. Ankara'da kısa süre öğretmenlik yaptıktan sonra Kayseri Lisesine edebiyat öğretmeni olarak atanır. 1923 yılı Mayıs'da Kayseri'dedir. Burada bir yıldan fazla çalıştıktan sonra Ankara'ya döner (Birinci,1993, s.16-20).

Kayseri'ye atanan Faruk Nafiz, bu yolculuktan önceki döneminde İstanbul'da yaşayan, genellikle bireysel duyguları işleyen, aşk şiirleri yazan bir şair olarak tanınmıştır. Mütareke yıllarında içinde bulunduğumuz savaş, yenilgiler karşısında millî gururu ve şuuru canlandıracak şiirler yazar. Cepheden yenilgiyle dönen askerler, şehit olanlar, kahramanca savaşanlar ile işgal üzerine duyulan üzüntü, işgale karşı direniş, kurtuluş için Tanrıya yakarma gibi konuları işleyen Şehitlerin Mezarlığı, Bozgun, Hisar, Yaralı Arslan, Hisar'da Akşam, Münacat, At, Kahramanlara Kaside şiirlerini yazar. Bu tür şiirleri sayıca sınırlı kalmıştır (Birinci,1993, 36-38). Batan Güneş adlı şiiri yine Mütareke günlerinde Halit Fahriyle de müşterek olarak yazdığı şiirdir (Ozansoy, 2015, s.262-263).

Ankara ve ardından Kayseri'de bulunması onun Anadolu'yu görüp tanınmasına neden olmuştur. Ulukışla'dan başlayıp Niğde üzerinden Kayseri'ye bir yaylı arabayla seyahat eden Faruk Nafiz, bu yolculuğun izlenimlerini Han Duvarları şiirinde aktarmıştır. Bu şiir onun Anadolu'yu anlatan ilk şiiri sayılabilir. Şiir, Türk edebiyatında geniş bir yankı yapmış, şairin dünyasında ve şiir yolculuğunda yeni kapı açmıştır.

Memleketi İstanbul'dan ve aile ocağından, sevdiklerinden ilk kez ayrılan şair, bilmediği ıssız, insansız bir coğrafyada Mart ayında bir yolculuk yapar. Şiir bu üç günlük yolculuğun hikâyesidir. İlk defa gurbete çıkmıştır, coğrafya onu ürkütür, korkutur. Bu ıssız coğrafyada yoldaş olarak sadece arabacı vardır. Arabanın kalkışıyla

başlayan şiir, şairin ilk ayrılık, bundan dolayı duyulan ilk acı ve gurbet duygusunu aktarır. Ardından Anadolu coğrafyasının uzun bir betimlemesi yapılır.

Gök sarı, toprak sarı, çıplak ağaçlar sarı...
Arkada zincirlene yüksek Toros dağları,
Önde uzun bir kışın soldurduğu etekler,

...

Her tarafta yükseklik, her tarafta ıssızlık

...

Gökler bulutlanıyor, rüzgâr seriniyordu.
Serpilmeye başladı bir yağmur ince ince,
Son yokuş noktasından düzlüğe çevrilince.
Nihayetsiz bir ova ağarttı benzimizi,
Yollar bir şerit gibi ufka bağlıyor bizi.
Gurbet beni muttasıl çekiyordu kendine,
Yol, hep yol, damia yol... Bitmiyor düzlük yine.
Ne civarda bir köy var, ne bir evin hayali
Sonun ademdir diyor insana yolun hali. (Çamlıbel, 2003, s. 15-6)

Anadolu coğrafyası güzeldir, verimlidir, Toroslar'ın bir yanı baharı yaşarken bir yanı kışı yaşamaktadır. Anadolu coğrafyası aynı zamanda çetindir, boştur, ıssızdır. Anadolu insanı ise yalnız, kimsesiz, sahipsiz, unutulmuş, garip ve yoksuludur. Şair bu insanla bir anda ocağın başında karşılaşır.

“Bir deva bulmak için bağrındaki yaraya
Toplanmıştı garipler şimdi kervansaraya
Bir noktada birleşmiş vatanın dört bucağı,
Gurbet çeken gönüller kuşatmıştı ocağı.
Bir parıltı gördü mü gözler hemen dalıyor,
Göğüsler çekilerek nefesler daralıyor,
Şişesi is bağlamış bir lambanın ışığı,
Her yüze çiziyordu bir hüznün kırışığı.” (Çamlıbel, 2003, s. 16)

Ocak başında gördüğü Anadolu insanını tanıttıktan sonra odasına çekilir, esmer duvarda yazılar, hatlar, “aygın baygın maniler” ve “açık saçık resimler” vardır. Bunlara bakarken kızıl yazıyla yazılmış bir dörtlük dikkatini çeker. “Duvarda bir şair arkadaş’a” rastlamıştır. Dörtlüğü okur ve onun adeta kanla yazıldığını düşünür.

“On yıl var ayrımın Kınadağı’ndan
Baba ocağından, yar kucağından
Bir çiçek dermeden sevgi bağından
Huduttan hududa atılmışım ben” (Çamlıbel, 2003, s. 17)

Şair arkadaş dediği ve onunla yakınlık duyduğu kişi dörtlüğün altına 8 Mart 37 tarihini atmış, ama adını yazmamıştır. Bu dörtlüğü yazan kişi Anadolu insanının temsilcisidir (Kaplan, 1980, 25-6). Bu kişinin bir köylü asker olduğu, on yıldır baba ocağı olan memleketinden ayrı kaldığını söyler. Sevgi bağından bir çiçek dermeden yar kucağından ayrılmıştır. Onları arkadaş kılan şair oluşları ve gurbette bulunuşlarıdır. Anadolu erkeğinin her biri de aynı gurbettedir. Şair de Anadolu yolunda gurbeti yaşamaktadır. Şiirin ortak teması gurbettir. Anadolu insanı bu yüzden gariptir.

Yolcu (şair) sabah erkenden yola çıkar. O zamanlar yolculuklar gündüz yapılır, gece hanlarda ve kervansaraylarda konaklanırdı. Şair Han Duvarları’nda buna göre bir kurgu oluşturur. Gündüz yol alır, gece konaklar, gündüz yolu, yolculuğu dolaylı olarak da coğrafyayı ve zorlukları anlatır. Konakladığı yerde de Anadolu insanını. Yolculuk üç gün sürer, şair konakladığı hanlarda üç dörtlük görür. Son konakladığı handa duvardaki şiir biter. Şiirin (koşma) şairi son dörtlükte adını geçirir. Duvardaki şair arkadaş Maraşlı Şeyhoğlu Satılmış’tır. Maraşlı Satılmış ikinci ve üçüncü dörtlüklerde macerasını anlatmayı sürdürür. İkinci dörtlükte yarı hayal ettiğini, ancak gücünün dağları aşmaya yetmediğini ve kara yazgısına boyun eğeceğini söyler. Üçüncü ve son dörtlükte garipliğini, namının Kerem olduğunu, Aslısını elin aldığını verem hastası olduğunu yazar. Şair bu dörtlüğü bir mezar kitabesine benzetir. Bu gurbet çıkmazında Maraşlı’nın yaya kaldığından korktuğunu, bu dağı aşamamışsa bahtına lanet okuduğunu söyler. Hancıya Maraşlı’yı sorar. Maraşlı kısa süre önce hana sağ girip ölü çıkmıştır. Şiirini su dizelerle bitirir:

“Aradan yıllar geçti, işte o günden beri

Ne zaman yolda bir han rastlasam irkilirim.
Çünkü sizde gizlenen dertleri, ben bilirim,
Ey köyleri hududa bağlayan yaşlı yollar,
Dönmeyen yolculara ağlayan yaşlı yollar!
Ey garip çizgilerle dolu han duvarları,
Ey hanların gönlümü sızlatan duvarları...” (Çamlıbel, 2003, s. 19)

Faruk Nafiz 1926 yılında nasıl bir sanat anlayışında karar kıldığını açıklayan altı dörtlükten oluşan Sanat adlı şiirini yazar. Ahmet Kabaklı'ya göre Sanat şiiri “Anadolu'ya açılacak olan memleketçi şiirin bildirisi (beyanname) gibidir” (Kabaklı, 1983, s. 226). Bu şiirde şairin sen diye hitap ettiği bir muhatap vardır. Bu muhatabın karşısındaki ise bizdir. Şair düşüncelerini biz diyerek açıklar. Senin de bizim de temsil ettiği bir sanat anlayışı vardır. Bu iki anlayış birbirinin zıddıdır. Mimari, raks, dans, müzik ve heykel sanatlarını ele alır ve sen ve sizin bu sanat dallarına bakışını, yaklaşımını ortaya koyar. Sen mozayik (kilise), bale, çok sesli müzik (orquestra), kadın heykellerini tercih ederken biz çini (cami), halk oyunları (zeybek), türkü, köy kadını tercih eder. Sen gayrimillî ve kozmopolit olanı, biz yerli ve millî olanı ifade eder. Son dörtlükte sonuca gider ve neyin şiirini yazacağını bildirir.

“Başka sanat bilmeyiz, karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolumuz.
Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken
Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!” (Çamlıbel, 2003, s. 91)

Faruk Nafiz, sen adılı yerine bu kez arkadaş adını kullanır ve yollarının ayrıldığını söyler. Kısacası bizim içine girenler, Faruk Nafiz de dahil, yazılmamış bir destan gibi duran Anadolu'nun şiirini yazacaklardır. Peki Anadolu neresidir? Anadolu bizim memleketidir. Faruk Nafiz bu sorunun cevabını Bizim Memleket şiirinde verir. İlk dizede “İçinden tanırım ben o elleri” dedikten sonra o yerlerin betimlemesini yapar. Bu romantik bir betimlemedir ve Anadolu'nun doğasının şiir gibi güzel olduğunu yansıtır. Asıl söylemek istediğini de bundan sonraki iki dörtlükte ortaya koyar. Bu da Anadolu insanının durumudur.

“İçinden tanırım ben o elleri,
Onlar ki zahirde viran olurlar
Ardıçlı dağları, çamlı belleri
Aşanlar şî'rine hayran olurlar

Dökülür köpüklü sular yarından
Baharlar yaratır kışın karından,
İçenler sihirli pınarlarından,
Şöyle bir silkinir, ceylan olurlar!

Orada yaşayan erlerin içi
Bir tasta yoğurur derdi sevinci,
Onlar ki sabansız, tarlasız çiftçi,
Davarsız, kavalsız çoban olurlar.

Başiboş kırlara salar tayını,
Elinden düşürmez okla yayını,
Ellere bırakır zafer payını,
Memleket yolunda kurban olurlar!” (Çamlıbel, 2003, s. 117)

Anadolu erkeğinin tarlası, sabanı, davarı, kavalı yoktur, ama çiftçidir. Bu köylü ve çiftçiler gerektiğinde asker olup “Memleket yolunda kurban olurlar!” Burada şehit demeyip kurban demesi dikkati çekmektedir. Faruk Nafiz, Memleket Türküleri şiirinde yine şairlere seslenerek onlara “El gibi dolaşma Anadolu'nda, / Arkadaş yurdunu içinden tanı:” der. Bir önceki şiirde kendi adına konuşurken o elleri içinden tanıdığını söylemişti. Burada kendisine bir ortak, arkadaş arar. Diğer şairleri Anadolu'yu içinden tanımaya davet eder. İçinden tanırlarsa orada yabancı gibi dolaşmayacaklardır. Bu yurdun derdini içinden tanıyan duyup yansıtabilir. Faruk Nafiz'in derdi de Anadolu insanının duygularının, iç dünyasının görülüp tanınmasıdır. Faruk Nafiz kendi adına bunu üstlenir ve bu yönüyle bir Anadolu şairi olur ve oranın gerçek durumunu anlatır.

Cevdet Kudret, Faruk Nafiz'in 1923-1933 yılları arasındaki on yıllık dönemi, sanatının olgunluk çağı olarak değerlendirir. Bu dönem onun Anadolu dönemi olarak da görülebilir. Yine Cevdet Kudret bu dönemdeki şiirleri

için “ (...) –kimi aşk şiirleri de içinde olmak üzere- toplumsal öze yönelik sanatın öncülüğünü etmiştir.” demektedir (Kudret, 1974, s. 397). Toplumsal öze yöneldiği bu şiirlerde, Anadolu’nun doğa güzellikleri, romantik, folklorik yanından çok Anadolu insanının katı, sert, acı, kanatıcı sorunları, yoksulluğu, garipliği, yalnızlığı, ezilmişliği anlatılır. Şair sadece durumu sergilemekle yetinmez ve eleştiride bulunur. Bu şiirler arasında Kızıl Saçlar, Mustaripler, Dün Bir Kadın Ağladı, Piç, Onlar, Sefillerin Ölümü, Bugün Yoldan Geçenler ile Garipler’i sayabiliriz. Bu grup şiirlerinin sayısı bunlarla sınırlı değildir.

Kızıl Saçlar şiirinde şair kuş uçmayan yolda baygın bir inilti duyar, bu bir kağrı tekerleğinin iniltisidir. İniltiyle ilgili bir yorum yapar.

“ ‘İnleyen, memleketimdir bu tekerlekte!’ dedim;

‘Hangi bir köylü bu kağrıyla sürünmekte?’ dedim.” (Çamlıbel, 2003, s. 20)

Ardından kağrıyı süreni görür. Bu, dağ başına çıkmaktan korkmayan, pervasız, bakır saçlı, bakır tenli bir kızdır.

“Canlı bir yüz bana yaklaştı, mehabetle dolu

Kim bu? Nereden bu geliş? Hangi yolun yolcusu bu?..” (Çamlıbel, 2003, s. 20)

Kıza hayran olur, aşka meyyal şair çarpılır, ama bu duygusunu bastırır, köylü kızının çalışması, emeği ve cesaretine olan saygısını öne çıkarır.

Mustaripler, eleştiri dozunun yüksek olduğu şiiridir. Şiirde toplumun en düşkün kişileri ele alınır. Şiirde önce aç, sonra kahpe, âşık ve pek çokları konuşturulur. Pek çokları ise halktır, Anadolu köylüsüdür. Her konuşan iki dörtlük söyler.

Aç

“-Başımda yokluk denen rüzgâr uğuldamakta,
Kireçli bir toprağa dikilen bir ağacım.
Boy atarken yabancı otlar aynı toprakta
Benim köküm kurudu, yandı... Susuzum, açım!

-Bir kavmi uykusundan uyandırır bu haller,
Doğar aç midelerden nur topu ihtilaller:
Bir diyarda almazsa herkes irfan hakkını
Her çekilen hançerin boş kalacaktır kını... (Çamlıbel, 2003, s. 99)

Kahpe

-Her yolcuya açıktır vücudumun her yanı,
Dinç atları sulayan mermer yalaklar gibi.
Ben suya kandırırken göğsümde soluyanı
Bağrımı çatlatıyor susuzluk en garibi... (...) (Çamlıbel, 2003, s. 99)

Âşık

Dizlerime basınca titreyen ellerimi
Yerimde ancak bir an için doğruluyorum.
Veremin pençesiyle gençlik emellerimi
Üstüme bir taş gibi dikilmiş buluyorum. (...)

Pek çokları

-Dert bağrımı kanatır, toprak ayaklarımı,
Kızgın güneş kurutur, dışıma sızan kanı;
Ben sabana koşsam da kızlarımla karımı,
Buğdayımı eller yer, bana kalır samanı... (Çamlıbel, 2003, s. 100)

Şair toplumsal adaletsizlik ve yoksulluk konusunda ağır eleştiri getiriyor. Haklar teslim edilmezse “nur topu gibi ihtilaller” bile olacaktır. Bu tür şiirlerinde şair sergileme yapmakla yetinmez, şiirin bir kişisi olur, düşünce ve duygularını açıklar, yorum da yapar. Son dörtlükte olduğu gibi:

-Senin yaran kapanmak bilmez, derindir;

Teselli denen deva fani kederlerindir.

Ezeli bir ıstırap, imkânı var mı, dinsin?

Sen ki, ey çulsuz gezen, ıstırapın kendisin! (Çamlıbel, 2003, s. 100)

Yoksulluk ve adaletsizliğin ezelden beri hüküm sürdüğüne işaret eden şair, ıstırap çeken bu insanların derdini paylaştığını “Güzelleşir gözümde kadın kahpeleştikçe.” dizesiyle ifade eder. Çünkü o aslında günahsızdır, onu düşkün yapan, kötü bir yola sapmasına neden olan koşullardır.

Dün Bir Kadın Ağladı şiirinde de aynı temayı ele alır. Düşmüş bir kadınla konuşur, onun neden kötü yola düştüğünü dinler. Üzülür ve “Göynümdeki canavar zincirinden boşandı...” diyerek isyan eder.

Piç şiirinde kundağı musalla taşına serilen, bir cami kapısında gözlerini açan, hayata tek başına başlayan ve ömrü boyunca bunun yükünü çeken bir çocuk anlatılır. Babası yoktur, annesi onu terk etmiştir, her gün itilip kakılmıştır.

“Tanır gibi yüzüne bakınca her geçici,
Yarın öksüz kalbinin burkulacaktır içi.
İki kattır azabın günahı işleyenden:
Anana kahpe derler, sana kahpenin piçi...” (Çamlıbel, 2003, s. 107)

Onlar adlı şiirde yine böyle bir kadının çektiği anlatılır. Bu kez kadının düşmüş olduğu net değildir. Her iki biçimde de düşünsek yoksul, kimsesiz, veremli bir kadının acı yaşamıdır ele alınan. Sefillerin Ölümü şiirinde hasta bir insanın, bir sefilin ölümüne gidişi ironik bir biçimde anlatılır. Hastanın cinsiyeti söylenmez. Bu kez bir erkek de olabilir. Hastanın güneşe ihtiyacı varken odası güneşsiz ve soğuktur. Dışarıdaki fırtına “Isınmak istiyorsan toprağı çek sırtına!” demektedir. Ölürse üzülecek kimsesi yoktur. İnsanlık da ona karşı ilgisizdir.

“Yanan mumu söndürdü hastanın son nefesi,
Can kuşunu başı boş bıraktı ten kafesi:
Mesih’in mucizesi, Tevrat’ın felsefesi,
Arapların cenneti artık birer masaldı!” (Çamlıbel, 2003, s. 109)

Şair artık dinden de umudunu kesmiştir. Çünkü bu sefile için bir dindarın eli de uzanmamış, hep birlikte onu ölüme itmişlerdir.

Bugün Yoldan Geçenler şiiri şairle “sırma saçlım” diye tanıttığı, güzel, soylu, varlıklı bir kadının diyalogu üzerine kurludur. Kendini çok yüksekte gören kadın çeşme başında durur. Çeşmenin önünden bir âmâ, bir köylü ve bir topal geçer. Kadın onlarla alay eder. Şair de ona cevap verir. İki ayrı uçta durmaktadırlar. Kadının alaylı hor görülmesi şairin cevabı verir. Burada kör, köylü ve topal için kadının söylediği sözler ve şairin cevabı alıntılanmıştır. Bu diyalogdan önceki kısımlarda kişilerin acınası durumları betimlenir.

Sırma saçlım, süzerek ışıklı gözlerini,
Dedi ki: -Kaldı göynüm ebedi bir hüzünde...
Yaşamaktan kastı ne bu körün yeryüzünde?

Dedim: - Ne aşka erme, ne gönül verme kaydı.
Daha bedbaht olurdu seni görmüş olsaydı!

...
Sırma saçlım, süzerek kat kat ipek süsünü,
Dedi: - Göynüm karardı bu sürünen yığından,
Görünüyor bir başka yeri her yırtığından!

Dedim: - Ko, sürtedursun kendi elemeleriyle,
Bu kadar giyinilir ancak alınteriyle.

...
Sırma saçlım, bir onu, bir kendini süzerek,
Dedi: -Yandım bu işe, daha pek çok yanarım.
İnsan, ölüm dururken, yaşar mı böyle yarım?

Dedim ki: - Ona değil, kendi hayatına yan,
Ey göğsünün altında kalbi yokken yaşayan!” (Çamlıbel, 2003, s. 111-112)

Garipler şiirinde şair, Adem’in cennetten kovuluşundan bu yana yeryüzünü gariplerin kapladığını, bunların mustarip olduğunu binbir ıstırapı çektiğini söyleyen şair, onlarla nasıl derttaş olduğunu, onlarla nasıl özdeşleştiğini, onların azabını gönlünde duyduğunu anlatır. Şair, ısrarla altını çizdiği gibi el değildir, Anadolu insanını içinden tanır, onlarla derttaş, onlarla gönüldaştır.

Faruk Nafiz'in Onuncu Yıl Marşı üzerinde de durmak isabetli olacaktır. Cumhuriyet'in onuncu yıl kutlamalarına çok özen gösterilmiş, kutlamaların nasıl yapılacağı hakkında kanun çıkarılmış, en küçük yerleşim yerleri de dahil halkın yüzde onunun kutlamalara katılması istenmiştir. Kutlamaların yapıldığı meydanlara, Cumhuriyet Meydanı adı verilecektir. Cumhuriyet kutlamaları içinde 500 temsil verilmesi kararlaştırılmıştır. Bayramda temsil edilmek üzere dokuz temsil seçilmiştir. Bunlardan biri Faruk Nafiz'in Kahraman'ıdır.

Cumhuriyet'in onuncu yılı için bir marş yazılması düşünülmüş ve birkaç şairden söz hazırlaması istenmiştir. Faruk Nafiz ve Behçet Kemal'in aynı vezinde yazdıkları sözler kaynaştırılıp düzenlenerek Onuncu Yıl Marşı ortaya çıkarılmış ve kabul edilmiştir. Yazıldığı dönemde çok önem verilen marş, son on yılda en çok sevilen ve söylenen marş haline gelmiştir. 50.Yıl, 75. Yıl marşları yeterli ilgiyi görmezken 10.yıl Marşı her toplantıda, hatta düğünlerde bile coşkuyla söylenen bir marş olmuştur. Bu marşın söz yazarlarından birinin Faruk Nafiz olduğu çok hatırlanmaz. Öğrencisi Behçet Kemal'in adı bu konuda daha öne çıkmıştır diyebiliriz. Hatta marşlarda sözden çok beste ve besteci öne çıkmaktadır. Behçet Kemal de bu durumdan yakınmıştır (Ayda, 1984, s. 70).

Marşa geçen bir dizeye de dikkat çekmek isteriz. "İmtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kütleyiz." Bu Cumhuriyet'in ideallerinden biridir. Faruk Nafiz de buna candan inanır. Anadolu konulu şiirlerinde bu idealin yansıdığı görülür. Faruk Nafiz, sürekli adalet, hak, eşitliğe vurgu yapar, zengin yoksul farkının kapanmasını ister. Anadolu'nun, köylünün kalkınmasını, refahının artmasını, adalet içinde zenginleşmesini, sömürülmemesini, ürettiğinin karşılığını almasını, ıstırap çekenlerin azalmasını istemesi bundandır.

Yazının başında Faruk Nafiz'in Birinci Dünya Savaşı yıllarında ve mütareke döneminde ülkenin durumunu, yenilgi karşısında üzüntüsünü, millî mücadelenin başarılacağına olan inancını ortaya koyan, orduya millete moral aşılama amaçlayan şiirlerinden söz etmiştik. Faruk Nafiz'in çok sevdiği ve saygı duyduğu Atatürk'ü anlatan şiirleri de vardır. 1922'de yazdığı Çankaya şiirinde "O kızıl saçlı zafer kartalının / Bu hiyabanda kurulmuş yuvası!" diyerek dolaylı olarak ilk kez ondan söz etmiştir. Akarsu kitabında yer alan "Ey neftî gölgesinde uzanıp birkaç dalın" dizesiyle başlayan şiirinde yine Çankaya ve Atatürk'ü anlatır. Akarsu'da yer alan bir başka şiir Atatürk'e başlığını taşır. Büyük Misafir, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Atatürk'ün ilk kez İstanbul'a gelişi üzerine 1927'de, Ebediyet Yolunda ve Bir Yolcu şiirleri ise Atatürk'ün ölümü üzerine yazılmıştır (Timuroğlu,1993). Atatürk'ü anlattığı Güç adlı rubaisini alıntılıyoruz:

" GÜÇ

Şanlı yaprakları târihin açılmış duruyor;

Canlı bir levha, fakat her yiğidin girmesi güç.

Nice destanların ilhâmı olan kavmimize,

Ata'dan sonra, bir efsane beğendirmesi güç." (Çamlıbel, 1976, s. 221)

Behçet Necatigil'in derlediği Atatürk Şiirleri Antolojisinde de Faruk Nafiz'in En Büyük adlı şiirine yer verilmiştir. Bu şiirle ilgili düşünülen notta şiirin 1921 yılında Bulgaristan'da bir dergi ya da gazetede Allahın En Büyük Kulu başlığıyla kendi el yazısıyla çıktığını Faruk Nafiz söylemiştir (Necatigil, 1981, s. 3).

" EN BÜYÜK

Nabzında bir iman vuran kanınla

Bu ziya görmeyen ufka yükseldin.

Bilmem ki semadan yüksek alınla

Güneşler doğduğu yerden mi geldin?

Tanrı'nın nurudur yüzünde yanan,

Bin yılda doğan bir kahramansın.

Tarihte ün alan kim varsa, ondan

Sen daha şanlısın, daha yamansın!

Eğilmez azmini dünyaya bildir,

Yurdunu ölümden sen halâs eyle.

Anmazsa evlâdım benden değildir

Adını bir değil bin besmeyleyle" (Necatigil, 1981, s. 3)

Faruk Nafiz, Atatürk'ün isteğiyle dönemin tarih tezini işleyen tarihi-manzum Akın piyesini yazar. Aynı yıllarda Atatürk'ün partisi CHP'nin siparişi ettiği dört manzum piyes üzerinde çalışır. Beş yüz lira da para ödenmiştir

(Ortaç, 1966, s. 313). Bir ara hastalanan Faruk Nafiz, Akın'ın da arasında bulunduğu piyeslerin dördünü de tamamlar. Diğerleri Canavar (1926), Öz Yurt (1932), Kahraman (1933)'dir (Birinci, 1993, s. 84).

Cumhuriyet'e sıkı sıkıya bağlı, CHP ile de ilişkisi olan Faruk Nafiz, vekil olmak istemiş, 1935 seçimlerinde aday olmuş, ama kazanamamıştır. Başbakan Recep Peker'in üzüntüyle "İte ite Demokratların kucağına düşürdük." dediği Faruk Nafiz istediği vekillığe 1946 seçimlerinde ulaştı ve Demokrat Partiden vekil oldu (Ortaç, 1966, 311-314). Vekilliği 1960 İhtilaline kadar sürdü, tutuklanarak Yassıada'ya gönderildi. 15 ay tutuklu kaldıktan sonra 1961 yılı Eylülünde suçsuz bulunduğundan serbest kaldı (Çetişli, vd., 2012, s.290). Bu dönem şiirlerini Zindan Duvarları adlı kitabında topladı.

Sonuç:

Divan şairleri halk şairine şair sıfatını uygun görmemiş, ozan diyerek onları küçümsemişlerdir. Aynı biçimde Saray da divan şairini koruyup kollamış, ödüllendirmiş, buna karşılık halk şairlerine itibar göstermemiş, iltifat etmemiştir. Divan şairleri sarayda her dönem kabul görürken halk şairleri III. Selim dönemine kadar saraya ulaşamamışlardır. Buna karşılık III. Selim ve II. Mahmut dönemi musiki meclislerinde âşıkların divan, koşma ve Urfa ağzı türküleri söylenip dinlenmiştir. Yine Abdulaziz döneminde âşıkların lonca oluşturmaları sarayda kabul gördüklerini gösterir. Bu dönem Batıya açılış ve değişim dönemidir. Divan şiiri, halk şiirine göz kırpar. Nedim, Enderunlu Vasıf, Kara Fazlı'nın şarkıları yanında birer tane de olsa hece ile türkü yazmaları dikkat çekicidir. Divan şiiri, kapısını sınırlı da olsa halk şiirine açar. Tanzimat aynı zamanda bir halka açılış dönemi olduğundan halk şiiri ve hece yüksek edebiyata sızarak kendine yer bulur (Aydoğan, 2016, s.97-98).

Halk edebiyatının coğrafyası tüm yurda açıkken Divan edebiyatı ve onu izleyen Tanzimat ve Servet-i Fünun edebiyatları merkeze sıkışmıştı. Başkent İstanbul bir kültür merkezi olarak cazibeliydi, yazarları kendine çekiyordu. İstanbul'da yaşayan yazar, roman ve şiirlerinde mekân olarak İstanbul'u seçer, hatta roman kahramanları da İstanbullu ve yüksek çevredendir. Edebiyatın kır, köy ve Anadolu'ya açılması kolay olmamıştır. Yazarlar Anadolu'yu gidip görmediklerinden tanımazlar. Tanımadığı bilmediği bir coğrafyayı ve o coğrafyanın insanın anlatmaları güçtür. Seyahat özgürlüğünün olmayışı, Sarayın yazarlardan çekinmesi de onlara Anadolu kapısını kapamıştır. Rezaizade Mahmut Ekrem, Rıza Tevfik Bölükbaşı İstanbul dışına çıkarken yoldan çevrilmişlerdir (Parlatır, 1983, s. 36). Servet-i Fünuncular Avustralya'ya gitmeyi düşünmüşler, ama Manisa'ya bile gidememişlerdir (Parlatır, 2004, s. 17-18). Sanatçıları İstanbul'da tutmak isteyen yönetim onları önemli makamlara da getirir. Anadolu bilinmezlikler ve imkânsızlık ve sorunlarla dolu olduğu için memurlar da oraya gitmek istemezler. Gidenler de bir an önce dönmenin yollarını ararlar.

Her şeye rağmen Anadolu'ya karşı bir merak da vardır. Tanzimat'la birlikte edebiyat Anadolu'ya sınırlı da olsa açılır. Bu açılış roman ve şiirde olur. Köyde geçen köyü konu edinen romanlar ve şiirler yazılmaya başlanır. Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati ise Anadolu'ya mesafelidir. Birinci Dünya Savaşı ve bilhassa Mütareke dönemi yazarlar Anadolu'nun kapılarını daha da açar. Yazarlar Milli Mücadeleye katılmak üzere Anadolu'ya geçip cephe ve cephe gerisinde çalışırlar. Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Mehmet Akif Ersoy, Mehmet Emin Yurdakul, Hamdullah Suphi Tanrıöver bunlar arasındadır. Bazıları Meclise girip mebus olurlar. Bu durum Cumhuriyet'te de devam eder, pek çok yazar mebus olur. Yeni başkent Ankara şimdi yazarları bağrında toplamaktadır. Çeşitli devlet dairelerinde çalışan, öğretmenlik, gazetecilik yapan sanatçılar vardır. Bu sanatçılardan biri de Faruk Nafiz Çamlıbel'dir.

Faruk Nafiz önce Milli Mücadeleye katılmak için Anadolu'ya geçmek ister ve Anadolu'nun giriş kapısı olan İnebolu'ya gelir. O dönem Anadolu'ya geçmek için Ankara'nın daveti ya da izni gerekmektedir. Faruk Nafiz onay çıkmayınca İstanbul'a döner. 1922 yılında ileri gazetesinin muhabiri olarak Ankara'ya gelir. Hem muhabirlik hem öğretmenlik yapar. Bir süre sonra Kayseri'ye edebiyat öğretmeni olarak atanır. Orada bir yıldan fazla çalıştıktan sonra Ankara'ya çağrılır. 1932'ye kadar öğretmenliklerde bulunur, Hayat dergisini yönetir. Bütün bu süreç içerisinde Anadolu'yu yakından ve içinden tanıyan sevip benimseyen Faruk Nafiz, Millî Edebiyat'la başlayan memleket edebiyatı, memleketçi edebiyatın bir temsilcisi olur. Han Duvarları şiiri bu edebiyatın önemli ve etkili bir örneğidir. Birol Emil'e göre kilometre taşıdır (Emil, 1982, s.8). Faruk Nafiz, bundan sonra Anadolu coğrafyasını, insanını ve yaşamını yansıtan pek çok şiir yazar. Bu şiirlerin bir kısmı romantik bir Anadolu sunarken bir kısmı dertlerle yoğrulmuş, çileli bir yaşam süren, ezilmiş, yoksul insanları anlatan şiirlerdir. Sanat şiiriyle İstanbul'dan ve oradaki sanat anlayışından koparak yönünü memleketin tamamına çevirir. Memleket Türküleri, Bizim Memleket şiirlerinde bunu gösterir. Şairlerin memleketi içinden ve yakından tanımalarını, Anadolu'da el gibi dolaşmalarını önerir.

Faruk Nafiz'in şiirlerinde Anadolu, doğasının güzelliği, topraklarının verimliliği, insanların çalışkanlığı, iyiliği, sevdalı oluşu bakımından ele alınır. Şiirler her zaman bunları tek başına ele almaz. Çeşitli biçimlerde eşleştirir, bir arada sunar. Çoban Çeşmesi, doğayla aşkı bir araya getirir. Âşıkları bağrında buluşturan çeşme,

onların yürek yangınına su verir. Onları ferahlatıp canlarına can katar. Çeşme bir şiir kahramanı olur. Ferhat'ın deldiği dağdan suyunu alan çeşme, yolculara, âşıklara dağıtır. Şiirde tüm ünlü âşıklar sayılır. Ferhat-Şirin, Kerem-Aslı, Leyla-Mecnun bu çeşmenin önünden geçmiş ve sevdaları tarihe karışmıştır.

Çoban Çeşmesi gibi romantik gruba alacağımız Anadolu şiirleri hep güzelleme içermez. Güzel Anadolu coğrafyasında yaşayan insanın dertleri de vardır. Bizim Memleket'te doğa güzeldir, ama köylünün, çiftçinin sabanı, tarlası yoktur. Bu yoksulluğa rağmen halk, memleketini kurban olacak kadar sever. Memleket Türküleri'nde Anadolu'nun pınarı yaylası güzeldir, ama insanı garip ve yalnızdır. Kız Hüseyini Vurdular'da kızların sevdiği Hüseyin, kıskanç efelerce pusuya düşülüp vurulur. Ali adlı şiirde sevdiği bir başkasıyla kaçan Ali'nin onlara pusu kurup beklemesi anlatılır. Ali âşıklara kıyamaz ve tüfeğini kendine çevirir. Ahmedin Müjdesi'nde Ahmed annesine seslenir. Gelin ve torun bekleyen annesine bir kız kaçıracağını müjdelir. Bu şiirlerde Faruk Nafiz, köy yaşamını, kültürünü, töresini yansıtır. Söz varlığı da bunlara uygun olarak seçilir. Kızın boyu sülün gibi, beli bilekten incedir. Kız atla kaçırılıp ocağa getirilecektir. Kır, bahçe, orman, dağ, yayla, su, pınar, dere, çeşme, lüle, tarla, çoban, kaval, nalın, güğüm, sıla, hasret ve gurbet yine Faruk Nafiz'in bu şiirlerinde kır, köy yaşamını yansıtan sözcüklerdir.

Faruk Nafiz'in Anadolu şiirlerinden bir grubu bu coğrafyada yaşayan insanların farklı bir yanını ortaya koymaktadır. Bunlarda ilk gruptaki şiirlerden farklı, romantik olmayan bir Anadolu vardır. Buna Anadolu gerçeği demek mümkün. Bu gerçeği insanların çektiği sıkıntılar, yaşadıkları sorunlar oluşturur. Bu şiirlerde Anadolu insanının katı, sert, acı, kanatıcı sorunları, yoksulluğu, garipliği, yalnızlığı, ezilmişliği anlatılır. Kızıl Saçlar, Mustarıpler, Dün Bir Kadın Ağladı, Piç, Onlar, Sefillerin Ölümü, Bugün Yoldan Geçenler ile Garipler'i bu şiirler arasında sayabiliriz. Kızıl Saçlar'da kağnısının ardından giden bakır tenli kıza hayran olan şair, tekerlerin iniltisiyle memleket arasında bağ kurar. İnleyen gerçekte memleket ve halktır. Diğer şiirlerin adları anlattığı insanların durumunu yansıtır özelliğindedir. Bunlar zor koşullarda yaşayan, sefil, garip, dışlanmış, düşmüş insanlardır. Hepsinin farklı farklı dertleri vardır. Şair bunlara da acır, onlar için dertlenir, durumlarının fark edilmesini ister. Bu grup şiirlerde şair üzülmeyle kalmaz, eleştirilerde de bulunur. Bu insanların durumlarının düzeltilmesi, sorunlarının çözülmesi şarttır. Başta yönetim olmak üzere herkes bu konuda çaba göstermelidir. Faruk Nafiz, sıkıntı çeken insanların tarafındadır. Bu şiirlerin bir kısmı köyde bir kısmı kasaba geçer, mekân köyle sınırlı değildir.

Faruk Nafiz Çamlıbel, verimli bir şairdir. Bir aşk şairi olarak görülse de toplumsal sorunlara da değinir. 1923'te Kayseri Lisesi öğretmenliğine atanmasıyla tanıdığı, 1933'e kadar Ankara'da çalışırken görevli olarak katıldığı yurt gezilerinde gözlemlerini zenginleştirdiği Anadolu coğrafyası ve insanını anlattığı şiirleriyle geniş kitlelerce tanınır ve bir Anadolu şairi olur. Nihat Sami Banarlı'ya göre o, memleket edebiyatının kurucusudur (Banarlı, 1987, s.1218). Kurucusu olmasa dahi bu konuda çok çaba göstermiştir. Anadolu'yu anlattığı ilk şiiri Han Duvarları'yla başlayarak bu yolda büyük emek verir. Cumhuriyet ilkelerinin sadık bir sürdürücü olan Faruk Nafiz, Atatürk'ün tarih tezini işleyen tiyatrolar yazar. Atatürk için şiirler yazan Faruk Nafiz, Cumhuriyet âşığı bir şair ve vatandaş olarak Cumhuriyete hizmet eder. Cumhuriyetin yüzüncü yılında unutulmayan bir sanatçı olarak edebiyat tarihinde yerini alır.

KAYNAKLAR

Akyüz, K. (1986). *Batı tesirinde Türk şiiri antolojisi*. İnkılâp Kitabevi.

Atabaş, H. vd. (1998). *Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı*. Edebiyatçılar Derneği Yayınları.

Ayda, A. (1984). *Böyle idiler yaşarken...* . Ayyıldız Matbaası.

Aydoğan, B. (2016). *Hece şiirinin kaynakları. Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*. Karahan Yayınevi.

Banarlı, N. S. (1987). *Resimli Türk edebiyatı tarihi*. Milli Eğitim Basımevi.

Birinci, N. (1993). *Faruk Nafiz*. Boğaziçi Yayınları.

Cevdet Kudret (1974). *Faruk Nafiz'in şiiri ve Han Duvarları'nın kaynakları üzerine notlar*. *Türk Dili*, 269, 395-403.

Çamlıbel, F. N. (1976). *Han duvarları*. Atlas Kitabevi.

Çamlıbel, F. N. (2003). *Han duvarları*. Yapı Kredi Yayınları.

Çetişli, İ. vd (2012). *II.Meşrutiyet dönemi Türk edebiyatı*. Akçağ Yayınları.

Doğramacıoğlu, Hüseyin (2012). Faruk nafiz çamlıbel'in suda halkalar adlı eserinde su imajları ve benzetmeler. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages. 23 Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(3), 1037-1051.

Emil, B. (1982). Modern Türk edebiyatında hakim temayüller. *Türk Kültürü*, 230.

Güntekin, R. N. (tarihsiz). *Çalığışu*. İnkılâp Kitabevi.

Kabaklı, A. (1983). *Türk edebiyatı 3 C.,5.b*.Türk Edebiyatı Yayınları.

Kaplan, M. (1980). *Han duvarları, şiir tahlilleri 2*. Dergâh Yayınları.

Kaplan, R. (2007). *Anadolu romantizminden köy realizmine*. TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Karaosmanoğlu, Y. K. (1983).*Yaban*. İletişim Yayınları.

Kavcar, C. (1982). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Necatigil, B. (1981). *Atatürk şiirleri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Okay, M.O. (2014). *Türk romanında köy gerçeği ve Yaban*. Dergâh Yayınları.

Ortaç, Y. Z. (1966). *Bizim yokuş*. Akbaba Matbaası.

Ozansoy, H.F. (2015). *Edebiyatçılar çevremde*, Dergâh Yayınları: 602.

Önertoy, O. (1984). *Cumhuriyet dönemi Türk roman ve öyküsü*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Parlatır, İ. (1983). *Recai-zade Mahmut Ekrem hayatı-sanatı-eserleri*. Ankara Ü. DTCF Yayınları.

Parlatır, İ. (2004). *Tevfik Fikret*.Akçağ Yayınları.

Sağlam, N. (2006). Faruk Nafiz'in şiirlerinde Anadolu ve Anadolu insanı. *Journal of Turkish Studies*, 30,71-88.

https://www.academia.edu/25373260/FARUK_NAFIZ_CAMLIBEL_MEMLEKET_C387C4B0_C59E_C4B0C4B0RLER_C4B0NDE_ANADOLU_ve_ANADOLU_C4B0NSANINA_DA_C4B0R_TUHAF_MANZARALAR Erişim: 12.12.2023/10:53

Saltık, E. (2010). *Atatürk dönemi (1923-1938)Türk şiirinde "Anadolu"*. [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Somuncu, S. (2019). *Sesini arayan şair Faruk Nafiz Çamlıbel. Hayatı-sanatı-şairinin kaynakları*. Kriter Yayınevi.

Timuroğlu, V. (1993). *Atatürk Şiirleri*. Kültür Bakanlığı Yayınları.